

kehitykseen. Toisaalta nykykeskusteluissa vahvasti esiintyvä tavoite työntekeä ja yrittämistä kannustavasta sosiaalipolitiikasta ei ole kotimaisessa katsannossa uutta. Smolander mainitsee, miten kokoomus otti näyttävästi ja innostuneesti vastaan Helsingin yliopiston rehtorin Paavo Ravilan vuonna 1956 Vapauden Akateemisen Liiton Snellmanjuhlassa pitämän puheen, jossa hän piti ihanteena yksilönvapautta edistävää toimeliaisuusyhteiskuntaa. Ravilan mukaan aikalaiskeskusteluissa esiintynyt hyvinvointiyhteiskunta-tavoite ei johtaisi yleiseen hyvinvointiin, vaan säännöstelyyn, raskaampaan verotukseen ja yksilönvapauden menettämiseen.

Smolanderin tutkimus lisää suo-

malaisen hyvinvointikonsensusuksen rakentamista koskevaa tietoperustaa. Se on merkityksellinen myös siksi, että maltillista oikeistoa on ylipäänsä tutkittu vähän ja sen hyvinvointipoliittisia linjauksia vielä vähemmän. Ilahduttavaa on, että nuori tutkija on kiinnostunut epämuodikkaista yhteiskunnallisista rakenteista ja varsinkin puoluejärjestel-

mästä. Sosiaalipolitiikan tutkimukseen on viime vuosina kaivattu jälkimmäisen osan, politiikan, tutkimusta. Tässä sitä tulee Suomen yhden suuren puolueen osalta, joskin turvallisesti aikaperspektiivin antaman etäisyyden suojoissa.

PIRKKO-LIISA RAUHALA

JYRKI SMOLANDER

SUOMALAINEN OIKEISTO JA "KANSANKOTI"

KANSALLISEN KOKOOMUKSEN SUHTAUTUMINEN POHJOISMAISEEN HYVINVOINTIVALTIOMALLIIN JÄLLEENRAKENNUSKAUDELTA KONSENSUSAJAN ALKUUN

BIBLIOTHECA HISTORICA 63

HELSINKI: SUOMALAISEN KIRJALLISUUDEN SEURA, 2000

342 s.

KYLVYN SOSIAALIPOLITIikkaA

Brittiläinen Julia Twigg tutkii kylpyä. Kylpy on hänelle sekä sosiaalipolitiikan analyysin väline että analyysin kohde. Totunnaista ihmettelemällä Twigg haastaa tavat, joilla hoivatyö brittiläisessä *community care* -keskustelussa ymmärretään. Tutkimusta varten on haastateltu hoivatyön tekijöitä, työnjohtoa ja myöskin hoivan tarvisijoita, vanhoja ja vammaisia ihmisiä. Haastateltavia on poimittu niin julkisten palveluiden, järjestöjen kuin hoivayritysten kentiltä. Haastatteluja on tehty sekä Lontoon varakkaiden asuinalueella että köyhällä länsirannikolla.

Twigg avaa kylpyä ruumiillisena

kysymyksenä. Ruumiillisuutta hän taas tarkastelee yhteiskunnallisena ja poliittisena asiana. Kylvyn historia on luokkahistoriaa. Haju erotti luokkia siihen aikaan, kun lämmin vesi ja muut kylpemiseen tarvittavat välineet olivat yläluokkien yksinoikeus. Foucault'hon ja Eliasiin tukeutuen Twigg selittää kylpymisen yleistymisen osana siviilisoitumisprosessia. Meitä ihmisiä hallitaan opettamalla meidät kontrolloimaan itse yhä kattavammin itseämme, myös ruumiistamme ja ruumiin eritteitä.

Puhtaudesta ja hajuttomuudesta on tullut moneen sosiaaliseen yhteisöön kuulumisen edellytys. Haise-

minen ja likaisuus johtavat ulossulkemiseen. Hoivan yhteydessä ne ovat merkkejä huonosta hoidosta. Puhtautta ei kukaan ainakaan avoimesti myöskään toiselta kiellä. Suomessa tänä syksynä käyty keskustelu vanhusten laitoshoidosta osoittaa, että puhtaus ja hajun puute ovat ihmisarvon ja yhteisön jäsenyyden keskeisiä symboleita. Keskusteluissa nousi esille hätä siitä, että vanhukset joutuvat makaamaan märissä ja haisevissa vaipoissaan. Hajut ja eritteet tunkeutuivat sosiaalipolitiikkaan.

Hoivaa kylvystä tulee silloin, kun kylpemiseen tarvitaan toinen auttamaan. Hoivapoliittiseksi se muuttuu, kun hoivan organisoinnin tavat

nähdään yhteiskunnallisesti tuotettuina. Hoivatyö on työskentelyä ihmisten ruumiillisten tarpeiden takia ruumiillisissa kohtaamisissa. Hoivan ymmärtäminen abstraktina tunteina ja suhteina kadottaa työn olennaisuuksia. Lisäksi tämä tunnetyökin tahtoo kadota töiden sisältöjä luokiteltaessa. Mitä hoivan ytimestä oikein jää näiden kadottamisten jälkeen sosiaalipolitiikan käteen? Eipä juuri mitään, ja siksi kylvyn tutkiminen on tärkeää. Twiggin kirjan parasta antia ovat hänen teoreettiset kehittelynsä ”ruumistyöstä” (*body work*). Kylvyn ja laajemminkin henkilökohtaisen hoivan kanssa toimitaan ruumiillisuuden alueella. Työhön kuuluu pakollista ruumiinläheisyyttä, jota työntekijät ratkovat erilaisin strategioin. Juuri tämä välttämättömyyksiensä ruumiiksi kutsu mani alue vääntää (siivouksen ohella) työtä likaisen ja sellaisena välttelyn suuntaan. Hoivan ruumiillistamisen etu on se, että sen avulla saadaan esille työn vähemmän huomiota otetut puolet. Samalla juuri tämä näkökulma vie konkreettisten kysymysten äärelle. Kyse on ”pilotetusta työstä”, jota julkisesti harvoin on korostettu. Siksi ratkaisutkin jäävät työntekijöiden henkilökohtaisesti vastattaviksi. Työn piilottamiselle Twigg löytää kaksi selitystä. Kyse on sekä hoivan ottajien suojelemisesta että antajien statuksen säilyttämisestä. Samanlaisen tulokinnan olen minäkin esittänyt.

Kylpy luokitellaan sosiaalipalveluissa henkilökohtaisen hoivan alueelle. Aikuisten kesken avuntarve tarkoittaa normaalielämän rajojen siirtymistä. Siinä joudutaan neuvottelemaan alastomuudesta ja kosketuksesta kulttuuriin kuulumattomilla tavoilla. Tässä hoivan antajan ja ottajan suhde on epäsymmetrinen. Ikä, luokka, sukupuoli, väri ja kansallisuuskin määrittävät sitä, millaiseen suhteeseen kylpijät ja kylvettäjät keskenään asettuvat.

Hoivatyössä, erityisesti kotona, ammatillisuuden tarjoama suoja ja auktoriteettiasema ovat epävarmempia kuin lääketieteeseen ja hoidon ammattiteissa.

Kylvällä lähestytään kirjassa lukuisia ammattityön, avuntarpeen ja sosiaalipolitiikan kannalta kiintoisia kysymyksiä. Tällaisia ovat esimerkiksi tilan ja ajan tulkinnat. Avuntarve kylpemisessä tekee näkyväksi tilojen yksityisyyden ja julkisuuden liukuvuutta. Se näyttää niitä pulmia, joita syntyy, kun institutionaalista aikaa sovitaan tarpeiden ja kodin aikaan. Kodin aika ei seuraa institutionaalista aikatauluja eikä työaikoja. Twiggin tutkimuksen mukaan useimmat avuntarvitsijat sopeutuvat joustavasti uudenlaisiin kylpyaikoihin. He muokkaavat itselleen uudet rituaalit, joissa kylvylle annetaan uusia merkityksiä. Aamun tunnit voivat olla valmistautumista keskipäivän suureen tapahtumaan, kylpyyn, vaikka kylpy aiemmin on ollut siirtymäriitti yöhön.

Kylvällä käydään tutkimuksessa käsi käsi myös julkisen vastuun, tieteen vastuun ja ammattirajojen uudelleenmäärittelyihin. Kylvettäminen on Britanniassa ollut kotisairaanhoidon työtä, kunnes se 1990-luvulla siirrettiin hoivatyöntekijöille. Käyttöön otettiin hauska käsite ”sosiaalinen kylpy”. Sosiaalinen kylpy viittaa siihen, ettei kylpyyn ole suoranaisia lääketieteellisiä perusteita eikä se siksi kuulu myöskään hoitajien työnkuvaan. Kylvettäminen on vastuunjaon harmaata aluetta. Kylvyn vankka yhteys tavanomaiseen elämään tekee siitä asian, jonka hankkiminen on ihmisten itsensä, ei valtion vastuulla. Lääketieteellisesti perustellut tarpeet osoittautuvat keskustelussa ”todellisiksi tarpeiksi”. Vallan, statuksen ja poliittisen legitimitietin suhteen sosiaalinen on toinen.

Twiggin kirja laajenee myös yleisemmäksi hoivatyön ja hoivapolitiikan

analyysiksi. Pikasilmäyksellä Britannian ja Suomen hoivapolitiikka on kehittymässä samaan suuntaan: avohuoltoa korostetaan, hoivayrittäjyyttä tuetaan ja tuloksena syntyy erityisesti pieniä yrityksiä, palveluja maksullistetaan, julkisia palveluita rationalisoidaan, kodinhoitoa (siivousta) vieroksutaan. Historialliset lähtökohdat, kehityksen ja nykytilan erot muokkaavat silti samankuuloisestakin ideologiasta erilaisia ratkaisuja. Hoivan organisoimisen yhteiskunta- ja kulttuurisidonnaisuus ilmenee käsitteiden suomennoksen hankaluudessa. Esimerkiksi *community care* on enemmän kuin käsityksemme avohuollostaa, vaikka käsite toimiikin keskusteluissa laitoshuollon vastakohdana. Mukana on ripaus yhteisöllisyyttä ja vankka odotus omaisten vastuusta.

Britanniassa näyttäisi säilyneen vahvana terveyden- ja sosiaalihuollon hallinnolliset ja ammatilliset rajat. Hoivatyön koulutus ei myöskään ole ammatillista samalla tavalla kuin suomalainen kodinhoitajakoulutus oli. Julkisen vastuun on suomalaisessa hoivassa ulottunut laajemmalle kuin Englannissa. Erojen vuoksi myös rajankäynnit vastuusta hoivan alueella asettuvat toisin kuin Suomessa.

Britanniassa hoivatyön maailma muodostaa oman alayhteisönsä, sanoo Twigg. Se näyttäytyy laajemmista yhteiskunnallisista yhteyksistä irrallisena maailmana. Britanniassa hoivan sisäisillä työmarkkinoilla on työntekijän valkoinen keskiluokkaisuus kulttuurista pääomaa. Twiggin mukaan suuntana on näiden työmarkkinoiden värillistyminen ja siirtotyöläistyminen. Se, mikä valkoisille britteinäisille voi olla valinta huonoista vaihtoehdoista tai pakon edessä, on monille mustille naisille jopa houkutteleva vaihtoehto mahdollisten työmarkkinoiden yläpäässä. Twiggin tutkimuksen mukaan

työntekijöiden asema on pienissä hoivayrityksissä heikompi kuin kunnallisella puolella, jos asemaa arvioidaan eläkkeiden, palkkojen tai työehtojen valossa.

Monet tutkimuksen teemat ovat ennestään tuttuja hoivan tutkijalle. Hoivatyön jännitteet, työntekijöiden ”piika-aseman” ongelmat ja siivouksesta irrottautumisen pyrkimys on havaittu suomalaisissa kotipalvelun tutkimuksissa jo 1980-luvulla. ”Hoivaan” identifioitumalla pyritään irti ”siivoojaksi” määrittelystä. Hoiva on jotain enemmän, mutta myös tärkeämpää kuin siivous. Tutuus kertoo siitä, että Suomessa hoivatutkimus aloitettiin työelämän alueella ja sen jälkeen on siirrytty tutkimaan myös omaishoivaa. Englannissa asetelma on päinvastainen.

Ero kertoo myös hoivan ja naisen yhteiskunnallisen paikan eroista. Tuoreita avauksia Twigg tuo keskusteluun juuri ruumiillisuuden teemojen kehittämisessä. Kylpy avaa lähestymistapaa, jolla voidaan analysoida julkisen, markkinoiden ja kolmannen sektorin sekä omaisten välisiä suhteita toista tarvitsevien ja tarpeisiin vastaavien ihmisten maailmasta päin.

Kylpy toimii myös mainiona vintana, kun pyritään hoivatutkimuksessa viime aikoina penätyyn metodologiseen vaatimukseen, hoivan antajan ja ottajan asettamiseen yhteiseen kehykseen.

Kylpemisen ei pitäisi loppua siihen, missä kylvettäminen alkaa. Silti tässäkin työssä painottuu työntekijöiden näkökulma. Hoivatyön

tutkimuksen haasteena on edelleenkin kehitellä otteita, käsitteitä ja kieltä, jotka sallivat hoivaajan ja hoivattavan olemassaolon samassa tulkintakehyksessä. Tällaiset tarkastelutavat avaavat uusia tulkintoja hoivan ja työmarkkinoiden tai hoivan ja sosiaalipalveluiden suhteesta. Vanhustenhoidon laatua ei voi seilittää tai mitata ymmärtämättä hoivatyön sisältöä ja hoivan kulttuurista ja yhteiskunnallista asemaa.

SILVA TEDRE

JULIA TWIGG
BATHING – THE BODY AND
COMMUNITY CARE
LONDON: ROUTLEDGE, 2000
212 s.

KILTTI ANDERSSON

Olen tuntenut Claes Anderssonin aivan 1960-luvun alusta, kun hän oli Tammisaarissa mielisairaalan lääkärinä, järjesti vville juhlia ja kirjoitti hienoja runoja. Ollessani kesätoimittajana Suomen Sosialidemokraatissa kävin haastattelemassa häntä, jolloin hän kertoi, että hänellä oli huone vapaana yhden olutkorin kuukausivuokra vastaan. Kysyin, koskisiko se minua, ja hän vastasi myöntävästi. Muutin sisään. Myöhemmin perustettiin FBT, johon näin jouduin mukaan, samoin Socialdemokratiska studentföreningen, johon liityin, vaikka ruotsin

kielen taitoni ei tuolloin ollut kaksinen. Ei kestänyt kovin monta kuukautta, kun palasin Helsinkiin (yksi, vähäisempi syy oli se, että olin unohtanut maksaa vuokran).

Claes Andersson tuolloin oli mielestäni komein mies, mitä koskaan olin nähnyt, ja monet naiset olivat samaa mieltä. Hänen ammattinsa, psykiatri, lisäsi hänen kiehtovuuttaan. Kaapissaan hänellä oli kapteenin univormu: siis jo pariin kertaan kertausharjoituksissa ylennetty mies. Tämä järkytti minua, tulevaa siviilipalvelusmiestä. Olimme nippa nappa eri sukupolvea, oman, myöhem-

män luokitukseni mukaan. Silti olen myös ihastunut hänen silloiseen vaimoonsa.

Sen jälkeen olen tavannut häntä silloin tällöin. Olen ollut ihastunut hänen nykyiseenkin vaimoonsa. Kuulun siis luultavasti siihen kategoriaan, jolle hän harkitsee (mutta päättää luopua) kosta kirjassaan: ”antaa viimein turpiin kaikille, jotka kohtelivat minua huonosti, puhuivat minusta pahaa, pettivät minut, valehtelivat minulle, häpäisivät minut julkisesti tai yksityisesti, viettelivät vaimoni” (todettakoon, että kumpikin ihastukseni kohteista tor-